

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ТРЕТІ ГАЛЬЧИНСЬКІ ЧИТАННЯ

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції

(30 жовтня 2025 р., м. Київ)

Київ 2025

УДК 32:33.001.361"2025"

<https://doi.org/10.53679/NISS-confproceed.2025>

Електронну версію видання розміщено на: <http://niss.gov.ua>

*За повного або часткового відтворення матеріалів цієї публікації
посилання на видання є обов'язковим*

За загальною редакцією Я. А. Жаліла, доктора економічних наук, старшого
наукового співробітника, заслуженого економіста України

Упорядник А. Л. Дешко

Треті Гальчинські читання : зб. матер. Міжнар. наук. конф. (30 жовтня
2025 р., м. Київ) / за заг. ред. Я. А. Жаліла; упоряд. А. Л. Дешко. – Київ : НІСД,
2025. – 343 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-confproceed.2025>

Збірник містить тези, надані учасниками конференції.

Тези подано в авторській редакції.

Упорядники збірника можуть не поділяти позиції та думки авторів.

Інтернет-сторінка конференції:

На сторінці конференції розміщено:

- біографічну та бібліографічну довідки про А. С. Гальчинського;
- програму конференції;
- звіт про конференцію;
- репортажні фотоматеріали;
- збірку тез конференції;
- посилання на «Перші Гальчинські читання»;
- посилання на «Другі Гальчинські читання»;
- посилання на «Треті Гальчинські читання».

ISBN 978-966-554-387-9

© НІСД, 2025

ЗМІСТ

<i>Біографічна довідка – Анатолій Степанович Гальчинський (1935–2022)</i>	9
<i>Інформаційне повідомлення – Міжнародна наукова конференція «Треті Гальчинські читання»</i>	10
<i>Пирожков С. І. – Вступне слово</i>	18
<i>Гайдуцький П. І. – Видатний вчений, державний діяч, політик, реформатор. Характерні риси життя і діяльності А. С. Гальчинського</i>	20

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

<i>Геєць В. М. – Розвиток та диспропорційність</i>	25
<i>Гриценко А. А. – Оновлення парадигми економічної науки та її проєкція на практику</i>	27
<i>Тарасевич В. М. – Антропосоціоцентризм Анатолія Гальчинського: верифікація штучним інтелектом</i>	32
<i>Лібанова Е. М. – Повоєнна Україна: компенсатори демографічних втрат</i>	36
<i>Kawalec, S., Falkowski, R. – How Military Veterans can Contribute to Ukraine’s Post – War Transformation</i>	39
<i>Жаліло Я. А. – Екосистемні підходи до стратегування в економіці</i>	43
<i>Потапенко В. Г. – Стратегічне планування: безпека та євроінтеграція</i>	47
<i>Варналій З. С. – Інституційна неспроможність держави як загроза економічній безпеці України</i>	49
<i>Макаренко І. П. – Формування в Україні системного макроекономічного середовища: інституційний аспект</i>	53

ПАНЕЛЬНІ ЗАСІДАННЯ

Секція 1. ОНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У ДОБУ ВИСОКИХ БЕЗПЕКОВИХ РИЗИКІВ

<i>Базиліук Я. Б. – Розбудова співробітництва з ціннісно подібними країнами як чинник забезпечення економічної безпеки України</i>	59
<i>Бицюра Ю. В. – Парадигмальні зрушення у поведінці споживачів в умовах глобальної невизначеності та війни</i>	63
<i>Гладких Д. М. – Проблеми забезпечення інституційної спроможності банківської системи України</i>	67
<i>Дем’яненко Т. І. – Методологічні підходи до формування наукового дослідження в умовах цифровізації науки</i>	72

<i>Дуднєва Ю. Е.</i> – Стратегії регіонального розвитку в парадигмі економічної науки воєнного та поствоєнного періоду.....	74
<i>Iefymenko T.</i> – Fiscal Space Security Priorities in the Face of Geofinancial Challenges.....	77
<i>Львіна М. В.</i> – Адаптивне управління як інструмент забезпечення резилієнтності екосистем.....	81
<i>Конащук В. Л.</i> – Формування бачення майбутнього економіки України: ключові цілі.....	83
<i>Lazorenko O.</i> – Reimaging' Impact of Ukrainian Human Capital on Social Economic Transformation.....	86
<i>Липов В. В.</i> – Цифровізація і парадоксальна природа глобалізації: вплив посилення економічної турбулентності на стратегії розвитку.....	89
<i>Марченко О. С.</i> – Концепція творчої діяльності людини А. С. Гальчинського як методологічна основа досліджень креативного сектора економіки.....	93
<i>Микитюк О. П.</i> – Економічна безпека як результат інтегрованого впливу національних безпекових складових.....	95
<i>Oliinyk D., Koshkarov S.</i> – The Role of Technological Innovations in the Process of Digital Transformations.....	99
<i>Параниця Н. В., Купріянова А. О.</i> – Візія майбутньої економіки України: перспективи та ризики.....	102
<i>Перепелкін І. О.</i> – Забезпечення економічної безпеки силами промислової політики. Кейс-стаді Узбекистану.....	106
<i>Petik Ia.</i> – R. Cialdini's Psychology of Influence and Influence in NLP: Intersections of Psychology and Economics.....	108
<i>Плотніков О. В.</i> – Розвиток України в контексті багатополарності світу.....	110
<i>Покришка Д. С.</i> – Економічний вимір безпекових стратегій Європейського Союзу.....	114
<i>Прозоров Ю. В.</i> – Економіка метавсесвіту як складова нооекономіки: роль банків у гібридному просторі-часі.....	118
<i>Тарасюк М. В.</i> – Фінансова безпека держави в умовах війни та відновлення: можливості застосування процесного підходу.....	121
<i>Тучак Т. В.</i> – Ціннісні імперативи етики та моралі в сфері оподаткування.....	124
<i>Українська Л. О., Шифріна Н. І.</i> – Цифровізація економіки: зміна управлінської парадигми.....	127
<i>Хаванов А. В.</i> – Антропологічні основи доброчесності:	

Дуднєва Юлія Ернстівна**Dudnieva Iuliia,**

канд. екон. наук, доцент кафедри

економіки та бізнес-адміністрування,

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна,

ORCID ID 0000-0002-4786-7213

СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ПАРАДИГМІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ ВОЄННОГО ТА ПОСТВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Повномасштабна війна в Україні докорінно змінила економічні та соціальні умови розвитку держави, вивівши регіональну політику на рівень стратегічного завдання виживання та безпеки. Традиційні моделі регіональної економіки, орієнтовані на поступове зростання та підвищення конкурентоспроможності, виявилися недостатніми у ситуації екстремальних викликів, спричинених руйнуванням інфраструктури, масштабною міграцією, розривом виробничих ланцюгів та енергетичною нестабільністю. За оцінками Світового банку, загальні потреби України на відновлення сягають 524 млрд дол. США, що майже утричі перевищує річний ВВП країни. Такий масштаб збитків актуалізує необхідність переосмислення методології стратегування регіонального розвитку, де поряд з економічними чинниками ключову роль мають відігравати безпекові, соціальні та інституційні аспекти.

Наукова проблема полягає в тому, що існуючий теоретико-методологічний апарат регіональної економіки не відображає комплексності сучасних умов. Класичні фактори зростання, як то капітал, праця, технології, інфраструктура, більше не гарантують стійкості регіональних економік. В умовах війни та тривалих безпекових ризиків виникає потреба у формуванні нової парадигми регіонального розвитку, що інтегрує адаптивність та стійкість, спроможність до швидкої перебудови, врахування воєнних і поствоєнних загроз. Саме в цьому контексті доцільно говорити про трансформацію базових підходів до регіональної політики.

Збройна агресія спричинила фундаментальну та, ймовірно, незворотну трансформацію просторової організації економіки України. Якщо раніше ключовими факторами регіонального розвитку виступали інвестиційна привабливість, наявність природних ресурсів, трудовий потенціал та логістичне положення, то сьогодні на перший план вийшов фактор фізичної безпеки. Деструктивний вплив воєнних дій проявляється у кількох вимірах.

По-перше, це прямі фізичні руйнування виробничих активів та інфраструктури. За даними KSE, станом на початок 2025 р. прямі збитки інфраструктури України становили близько 170 млрд дол. США [1]. Найбільших втрат зазнали житловий фонд, транспортна та енергетична інфраструктури, промислові підприємства. Це не просто кількісні втрати, а руйнування каркасу регіональних економік, особливо на Сході та Півдні країни. По-друге, відбулися безпрецедентні за масштабами міграційні процеси. Має місце не просто переміщення населення, а й «втрата» та «трансфер» людського капіталу, що є довгостроковим викликом для демографічної та економічної стійкості. По-третє, відбулася вимушена релокація бізнесу. Цей процес, з одного боку, дозволив зберегти частину економічного потенціалу, а з іншого – поглибив диспропорції регіонального розвитку, оголивши проблему

залежності цілих міст від одного-двох великих підприємств (міста з монофункціональною економікою). Це призвело до змін логістичних маршрутів та структури внутрішнього ринку, що підриває сталість виробничих мереж. Як свідчать дослідження, навіть локальні шоки здатні поширюватися на суміжні регіони через механізм міжгалузевих зв'язків, створюючи ефект ланцюгових порушень [3].

Такі трансформації вимагають нової класифікації регіонів, яка б відображала не стільки їхню довоєнну спеціалізацію, скільки поточну ситуацію та перспективи. Можна виділити щонайменше три групи.

Деокуповані та прифронтові регіони характеризуються масштабними руйнуваннями, замінованістю територій, відтоком населення та бізнесу. Економічна діяльність тут зведена до мінімуму і спрямована на забезпечення життєдіяльності. Стратегічним завданням є безпека, розмінування та поступове відновлення критичної інфраструктури.

Тилові регіони стали гуманітарними та економічними хабами, що прийняли мільйони ВПО та релоковані підприємства. Викликами для них є перевантаження інфраструктури, інтеграція переселенців, адаптація ринку праці та формування нових логістичних ланцюгів.

Регіони з відносним впливом війни, які зазнали менших прямих руйнувань, але відчують наслідки війни через розрив економічних зв'язків, мобілізацію трудових ресурсів та зміну споживчих ринків.

За таких умов відбувається фундаментальна зміна самої парадигми регіональної політики. Класична модель, орієнтована на зростання валового регіонального продукту, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності, поступається місцем парадигмі стійкості та адаптації. Пріоритетом стає не просто розвиток, а збереження життєздатності економічних та соціальних систем, їхня здатність витримувати шоки та швидко адаптуватися до нових умов. Безпековий фактор перетворюється на домінуючий, визначаючи логіку розміщення продуктивних сил, інвестиційні рішення та пріоритети бюджетного фінансування.

Особливе значення у новій системі регіонального стратегування мають концептуальні підходи до поствоєнного відновлення. Одним з них є переосмислення концепції *smart specialisation* (розумної спеціалізації), широко застосовуваної в ЄС. Якщо в довоєнний час вона ґрунтувалася на ідентифікації регіональних конкурентних переваг і концентрації ресурсів у цих напрямках, то в українському контексті після війни до неї слід інтегрувати критерії безпеки та стійкості. Пріоритетними мають стати такі напрями, як оборонно-промисловий комплекс, енергетична безпека та розвиток відновлюваних джерел, агропромисловість із глибокою переробкою продукції, будівельна індустрія та цифровізація. Це дозволяє забезпечити не лише економічний ефект, а й зниження вразливості регіонів до зовнішніх шоків.

Ефективним інструментом реалізації оновленої розумної спеціалізації є кластерний підхід. В умовах поствоєнного відновлення кластери можуть стати точками кристалізації нової економічної активності, об'єднуючи підприємства, наукові установи та освітні заклади навколо пріоритетних напрямів. Наприклад, на базі релокованих підприємств та місцевих R&D центрів можуть виникати машинобудівні, меблеві чи ІТ-кластери. Навколо зруйнованих міст логічно формувати потужні будівельні кластери, що забезпечать повний цикл робіт: від виробництва матеріалів до проектування та зведення об'єктів.

У контексті цього особливого значення набуває принцип «Build Back Better» («будувати краще, ніж було»). Його реалізація на регіональному рівні означає не

відновлення зруйнованого у попередньому вигляді, а модернізацію, орієнтовану на стійкість, інклюзивність та екологічність. Це включає впровадження відновлюваних джерел енергії, інтелектуальних мереж, енергоефективних будівельних технологій, цифрових систем управління міською інфраструктурою, а також безбар'єрних і інклюзивних стандартів у міському середовищі.

Реалізація окреслених стратегій неможлива без адекватних фінансово-інституційних механізмів. Джерелами фінансування відбудови стануть кошти міжнародних партнерів, репарації, державний та місцеві бюджети, а також приватні інвестиції. Ключовим викликом є забезпечення прозорості та ефективності їхнього використання, що вимагає посилення інституційної спроможності, насамперед на рівні місцевого самоврядування. Подальший розвиток децентралізації та розширення повноважень громад у плануванні відновлення є критично важливими. Для стимулювання приватної ініціативи доцільно використовувати такі інструменти, як індустриальні парки, механізми страхування воєнних ризиків та спеціальні економічні режими на найбільш постраждалих територіях. Окремим пріоритетом є політика щодо людського капіталу, яка має включати програми повернення та реінтеграції біженців і ВПО, а також масштабні проєкти з перекваліфікації населення відповідно до нових потреб регіональних ринків праці.

Таким чином, регіональний розвиток України у воєнний та поствоєнний періоди не може розглядатися як продовження попередніх підходів. Його сутність полягає в інтеграції економічних і безпекових вимірів, у зміщенні акцентів із кількісного зростання на якісну стійкість та інституційну здатність адаптуватися до невизначеності. Регіональна політика має стати часткою стратегії національної безпеки, а відбудова – шансом для модернізації, інновацій та інтеграції в європейський простір. Поствоєнна реконструкція України може стати прикладом формування нової парадигми економічної науки, де питання розвитку, безпеки та стійкості зливаються в єдину рамку стратегічного управління.

Список використаних джерел

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року. Київ : Київська школа економіки. Лютий 2025. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
2. Резильєнтність ендегенного розвитку регіонів в умовах глобальних викликів та шоків : монографія. НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» / наук. ред. М. І. Мельник. Львів, 2024. 307 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20240001.pdf>